

מעלת השירה

רן מורגנשטרן

נאמר במכילתא שישנם עשר שירות:

- א. במצרים, שנאמר: "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (ישעיה ל', כט')
- ב. בים, שנאמר: "אז ישיר משה" (שמות טו', א').
- ג. על הבאר, שנאמר: "אז ישיר ישראל" (במדבר כא', יד').
- ד. שאמר משה, שנאמר: "ויהי ככלות משה" (דברים לא', כד').
- ה. שאמר יהושע, שנאמר: "אז ידבר יהושע לד'" (יהושע י', יב').
- ו. שירת דבורה, שנאמר: "ותשר דבורה וברק בן אבינועם" (שופטים ה', א').
- ז. שאמר דוד, שנאמר: "וידבר דוד את דברי השירה הזאת" (שמואל ב' כב', א').
- ח. שאמר שלמה, שנאמר: "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" (תהילים ל', א').
- ט. שאמר יהושפט, שנאמר: "ויועץ אל העם ויעמד משוררים לד'" (דב"ה ב' כ', כא').
- י. לעתיד לבוא, שנאמר: "שירו לד' שיר חדש" (ישעיה מג', י').

המספר עשר מסמל שלמות. לדוגמא: עשר מאמרות, עשרת הדברות, עשר המכות, עשרה נסיונות, עשר ספירות, וכן עשר שירות. מאחר והמדרש מונה דווקא שירות אלו צריך להבין מהו הקשר ביניהם? (שהרי ישנם עוד שירות במקרא). ישנו פן רוחני משותף בשירות אלו, וישנו פן הדרגתי בתוך שירות אלו.

הפן הרוחני – שירה באה מתוך אמונה גדולה. כמו שמצאנו על הים שרק לאחר שבנ"י הגיעו למדרגה של "ויאמינו בד' ובמשה עבדו" רק אז "אז ישיר משה ובנ"י את השירה". וכן כתוב בתהילים קו' "ויאמינו בדבריו ישירו תהילתו". ואף זכו להגיע לדרגת נבואה כפי שמצאנו בקריאת ים סוף: "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי".

השירות נאמרו בדרך כלל בעיקר על ניסים גלויים שנעשו לנו. מטרת הניסים היא שדרך ראייה של נס נגלה נאמין בנס נסתר. כדברי הרמב"ן בסוף פרשת בא - "מהניסים הגדולים אדם מודה בניסים הנסתרים שהם יסוד כל התורה כולה".

בד"כ השגחת ד' נסתרת, אלא ששינוי בטבע מראה לאדם את ההשגחה של הקב"ה בעולם וזה מעלה לאדם את רמת האמונה (בכל נס). בנוסף לזה אדם שנעשה לו נס בידוע שמוחלים לו על עוונותיו וממילא אמונתו מתגברת. כפי שהסברנו, שירה באה מתוך אמונה בהשגחת ד' בעולם. נשאלת השאלה מדוע לא אומרים שירה על כל נס ונס שהיה לנו?

המוטיב המרכזי בשירה הוא: גילוי השגחת הקב"ה בעולם דרך כלל ישראל המהר"ל בנתיבות עולם, נתיב העבודה פרק ז' כותב: "ומה שהיה קבלת עול מלכות שמים בלשון "שמע ישראל" ולא בלשון זה: "ד' אלוקינו ד' אחד" מפני כי נקרא קבלת מלכותו, וכאשר ממליכים אותו על אומה, שהוא יתברך מלך על העם ולא על יחיד בלבד. והנה הוא מלך ישראל שהם אומה אחת והם ממליכים ד' יתברך שהוא יתברך אחד". מכאן למדים שעיקר המלכת השם או גילוי השם בעולם הוא רק על

ידי כלל ישראל (וראיה לדבר- "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו"). ככל שיש יותר השגחת ד' על עמו כך יש יותר גילוי שם השם בעולם וזה מביא לאמונה שמביאה לשירה.

אם כן כדי לומר שירה צריך שיהיה מאורע ששיך לכלל ישראל, כלל האומה, ולא לפרט, כפי שגילוי הקב"ה בעולם לא בא על ידי יחידים אלא רק על ידי האומה בכללותה.

אמנם, יש להתבונן בשירת דוד ובשירה על חנוכת הבית שלכאורה אינם מבטאות את השגחת ד', הבאה לידי גילוי ע"י הכלל.

אך התבוננות מעמיקה מראה כי שני דברים אלו הינם "כלל ישראלים".

שירת דוד היא שירה של מלך, ומלך "ליבו לב כל העם" (רמב"ם מלכים ג', י"א) ראייה לדבר גם בסוף השירה שלו: "מגדיל ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם" (תהילים יח', נ"א) ואין ראייה גדולה מזו, ששירות דוד הן על הכלל. חנוכת הבית מבטאת את השראת השכינה על ישראל ככלל כפי שנאמר על הנר המערבי: "ועדיין, עדות לכל באי עולם שהשכינה בישראל". ויש להבין הרי היו ניסים הרבה לישראל שהראו את ההשגחה המיוחדת בתוך המציאות על ישראל ולא נאמרה עליהם שירה? אלא, נראה לומר שגם על נס שנעשה לכלל ישראל אומרים שירה רק כשבנוסף להצלת עם ישראל נעשתה נקמה בגויים. נקמה בגויים מראה את ההשגחה באופן גדול יותר ולכן רק על נס שהוא גם הצלה וגם נקמה אומרים שירה ולא רק על ההצלה בלבד.

לדוגמא: בנס קריעת ים סוף לא אמרו שירה, אלא רק אחרי ש: "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים" רק אז, "אז ישיר משה ובני ישראל". וגם במלחמה נגד כנען לא אמרו שירה אלא רק אחרי מות סיסרא. יש הצלה במלחמה ויש נקמה שאחרי ההצלה. השירה היא לא על דם האויב שנשפך אלא על גילוי הקב"ה בעולם בהשגחתו עלינו ע"י מות האויב.

וזה גילוי יותר גדול מאשר רק הצלה. וראיה לדבר במשלי "בטוב צדיק תעלוץ קריה ובאבוד רשעים רינה" (משלי י"א, י'). בפרוש הגר"א שם: "כי כאשר הקב"ה מטיב לצדיקים ולעמו, בחינת חסד, אז כל העיר שמחה, אבל עדיין אינן מרננים ומשבחים את הקב"ה עד אשר נוקם באויביהם ועושה בהם דין, ואז - "באבוד רשעים רינה". ולכן ביציאתם ממצרים, טוב צדיקים שמחו. ולא אמרו שירה, רננה, עד שראו במפולת מצרים בים. (וזהו אברהם שהוא מידת החסד שהיא הישועה וההצלה ועל זה שמחים וזה יגל. ויצחק שהוא מידת הדין שהיא הנקמה, על זה מרננים ומשבחים וזה ירנן. וזהו שנאמר "אברהם יגל יצחק ירנן").

לאור כל הנ"ל יבואר היטב מדוע שירת האזינו נקראת שירה ובעקבותיה גוררת את כל התורה להקרא שירה, שנאמר: "כתבו לכם את השירה הזאת". מכיוון שהיא כולה ההנהגה המופלאה של הקב"ה בישראל כדברי הרמב"ן בדברים (לב', מ'): "והנה השירה הזאת תהיה בנו לעד אמת ונאמן תגיד כל המוצאות אותנו (החל מהחסד של הקב"ה ביציאת מצרים ועד הגאולה השלמה) רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל. ושהוא יתברך יעשה בנו תוכחות חימה אבל לא ישבית זכרנו וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה... " אם כן השירה הזאת, הבטחה

מבוארת בגאולה העתידה. גם הנקמה הסופית היא המחזקת את השגחת ה' בעולם וממילא ראויה להיקרא שירה.

הפן ההדרגתי - מלבד המדרגה הרוחנית הנרמזת ע"י שירות ישנו בנין הדרגתי בשירות אלו. ההדרגה כאן היא לשלמות האמונה בכמות ובאיכות. ניתן להציע בנין הדרגתי זה: 1. ישועה מהגוים - ישועה ע"י נס הצלה ונקמה בגויים כגון: שירת הים ושירת דבורה. יש להדגיש, שכאן הגורם לעליית הרמה האמונית הוא גורם חיצוני ע"י הקב"ה. רק ע"י נס הם יוכלו להגיע לרמה כזו של שירה וגם אז רק לזמן מועט.

2. ע"י השראת השכינה - חנוכת הבית שהשרה שכינה על כל העם. כאן הגורם לעליית הרמה האמונית הוא לא ע"י הקב"ה בצורה ישירה אלא ע"י גורם אחר, עקיף, כמו בהמ"ק. השכינה כאן תלויה בדבר אחר ואם לא יהיה הבית - תסתלק השכינה מהעם.

3. לעתיד לבא - "שירו לה' שיר חדש שירו לה' כל הארץ", כל יחיד ויחיד במקומו יהיה במצב כזה של אמונה. העלייה האמונית כאן אינה תלויה בכלום, הם מעצמם נמצאים כבר ברמה כזו. זוהי כבר הגאולה כאשר יגיעו למצב של "קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו".

ישנה עוד זווית המחזקת את ההדרגתיות בשירות. ניתן לראות זאת דרך שינוי צורת הלשון. השירות הראשונות נאמרו בלשון נקבה: "שירה". לעומת זאת, השירה האחרונה נאמרה בלשון זכר: "שיר". השימוש בלשון נקבה אולי רומז לעובדה כי עד הגאולה לא כולם יכולים להגיע למדרגת האמונה השלמה המביאה לשירה. ולכן ציין הכתוב דווקא בלשון נקבה מאחר ולנשים יש נקודת אמונה פנימית טבעית וממילא קל להן יותר להתחבר לנקודה זו ואז להגיע לשירה. וזהו שנאמר על מרים והנשים לאחר קריעת ים סוף (שמות טו, כ'): "ותקח מרים הנביאה אחות אהרון את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות" רש"י במקום כותב "מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים".

גם החת"ם סופר רואה את שירת הנשים כמושלמת יותר משירת הגברים. כתב החת"ם סופר: "האנשים אמרו שירה אחר שנתבררה להם האמונה במשה, מפני שראו על ידו אותות ונפלאות גדולים ויאמינו בה' ובמשה עבדו. לפיכך כשנתעלם מהם משה לשעה מיד קלקלו בעגל, כי אמרו אין אדם אחר ראוי כמשה להעשות על ידו אותות ומופתים כאלה. ברם, הנשים אמרו שירתן עם מרים אף על פי שלא ראו שום נפלאות שעשתה, לכן האמונה שהאמינו הנשים לא היתה תלויה בדבר בלתי ה' לבדו. משום כך כשירדה מהומה באנשים קלקלו, הנשים לא קלקלו. אמרו: "אם אין משה יש נביאים אחרים."

לעתיד הנקודה הפנימית האמיתית תהיה בכל ישראל וממילא יגיעו "לשירו ל-ה שיר חדש". יהי רצון שנוכל לראות את ההשגחה על עם ישראל, במיוחד בימינו אנו, וע"י כך נוכל לעלות באמונה עד לדרגה של "קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו" ואז ממילא תבוא הגאולה במהרה בימינו.

